

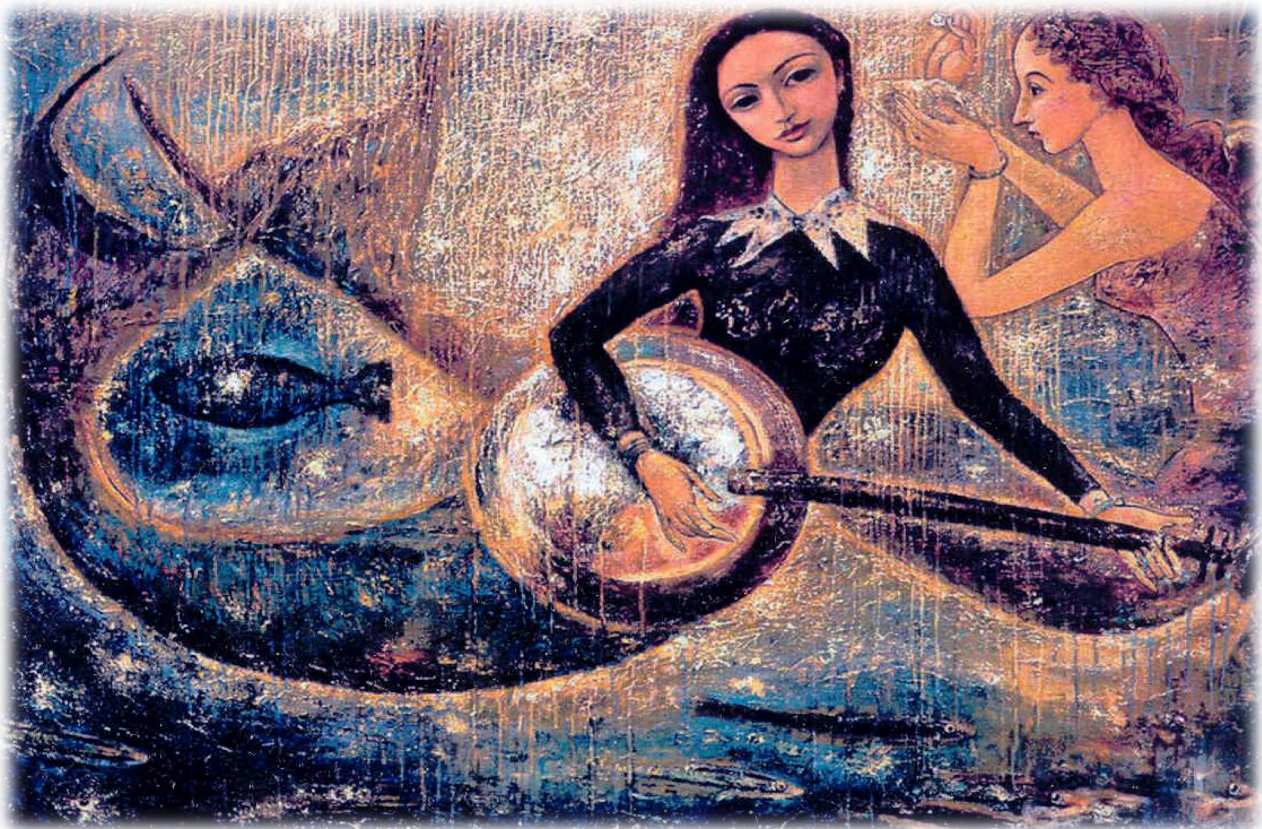
ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης

Ι Δ Ρ Υ Μ Α
Σ Υ Μ Φ Ω Ν Ι Κ Η
Ο Ρ Χ Η Σ Τ Ρ Α
Κ Υ Π Ρ Ο Υ

Εκπαιδευτική Συναυλία «Μουσικό Ταξίδι στη Μεσόγειο»

Εκπαιδευτικό Ψ λικό
για μαθητές/τριες Γυμνασίου

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
2015

Αγαητοιί/τές Μαθητές και Μαθήτριες,

Ετοιμαστείτε...

Σαλπάρουμε για ένα

«Μουσικό Ταξίδι στη Μεσόγειο»!!!

Καπετάνιος του καραβιού μας, ο μαέστρος κ. Άλκης Μπαλτάς

Πλήρωμα, η Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου

Ταξιδιώτες, Εσείς!

Πρόγραμμα Συναυλίας

Επιβιβαστείτε! Βιράρουμε την άγκυρα και βάζουμε πλήρη για μουσικά λιμάνια της Μεσογείου...

1. Ο απόπλους του καραβιού μας θα γίνει από την περιοχή της κατεχόμενης κωμόπολής μας Μόρφου και, πιο συγκεκριμένα, από το χωριό Ζώδια, με το κυπριακό παραδοσιακό τραγούδι «Τσιάκκα - Μάκκα», σε **ενορχήστρωση Άλκη Μπαλτά**.
2. Πρώτος σταθμός του ταξιδιού μας, η αγαπημένη μας Ελλάδα. Θα ακούσουμε το ελληνικό παραδοσιακό τραγούδι «Σε καινούργια βάρκα», σε **αρμονική επεξεργασία του Γιάννη Κωνσταντινίδη** και **ενορχήστρωση του Άλκη Μπαλτά**.
3. Επόμενός μας σταθμός, η λυρικότατη Ιταλία. Από εδώ, τι άλλο θα ακούσουμε από ένα μέρος μιας όπερας. Συγκεκριμένα, θα ακούσουμε την **Εισαγωγή** της όπερας «**Σινιόρ Μπρουσκίνο**», του σπουδαίου εκπροσώπου της ιταλικής όπερας **Τζοακίνο Ροσίνι** (1792 -1868), που γράφτηκε το 1813.
4. Στη συνέχεια, βάζουμε πλήρη για τη ρομαντική Γαλλία. Θα ταξιδέψουμε, μουσικά, με τη «**Χαμπανέρα**» του συνθέτη **Εμμανουέλ Σαμπριέ** (1841 - 1894), που γράφτηκε το 1888.
5. Μετά, θα επισκεφθούμε τη γειτονική Ισπανία, για να ακούσουμε ένας βαλς, το γνωστό «**Gran Vals**» του συνθέτη **Φραντσίσκο Ταρρέγκα** (1852 - 1909). Το έργο γράφτηκε το 1902. Αν και το έργο είναι γραμμένο για σόλο κιθάρα, εσείς θα το ακούσετε σε διασκευή για συμφωνική ορχήστρα.
6. Τώρα, χρειάζεται να ξαποστάσουμε λίγο και να απολαύσουμε μουσικές της Μεσογείου. Αυτή τη χαρά θα την έχουμε με το έργο «**Ταξίδι στη Μεσόγειο**», του Έλληνα συνθέτη **Άλκη Μπαλτά**.
7. Ώρα για επιστροφή στο νησί μας... Κατά το ταξίδι της επιστροφής, θα ακούσουμε το δημοφιλές κυπριακό παραδοσιακό τραγούδι, «**Η Αροδαφνούσα**»,
8. καθώς και ένα άλλο ερωτικό κυπριακό παραδοσιακό τραγούδι, το «**Αγάπησα την που καρκιάς**», σε **ενορχήστρωση** του **Άλκη Μπαλτά**.
9. Τέλος, ο κατάπλους του καραβιού μας στην Κύπρο θα γίνει με το παραδοσιακό τραγούδι «**Ψιντρή Βασιλιτζιά μου**», σε **ενορχήστρωση** του **Άλκη Μπαλτά**.

Καλοτάξιδοι και Καλή Ακρόαση!

Ο Χάρτης του Μουσικού μας Ταξιδιού στη Μεσόγειο

Με το ταξίδι μας θα γνωρίσετε:

- σημαντικούς συνθέτες από χώρες της Μεσογείου και χαρακτηριστικά των έργων τους
- τη Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου
- τη διάταξη μιας συμφωνικής ορχήστρας
- πληροφορίες για τον μαέστρο και τον εξάρχοντα μιας ορχήστρας

Ο Μαέστρος Άλκης Μπαλτάς

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε στο Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης Βιολί και Ανώτερα Θεωρητικά (τάξη Σόλων Μιχαηλίδη). Το 1974 πήρε το πτυχίο Νομικής του Α.Π.Θ. Συνέχισε τις μουσικές του σπουδές στην Hochschule der Künste του Βερολίνου, από όπου πήρε το δίπλωμα σύνθεσης και διεύθυνσης ορχήστρας.

Διετέλεσε Καλλιτεχνικός Διευθυντής της Κρατικής Ορχήστρας Θεσσαλονίκης την περίοδο 1983-1992. Από το 1994 μέχρι το 1997 είχε τη θέση του Καλλιτεχνικού Διευθυντή της Εθνικής Λυρικής Σκηνής και κατά την περίοδο 1997-1999 των Μουσικών Συνόλων της ΕΡΤ. Από το 2004 έως το 2008 είχε την καλλιτεχνική διεύθυνση της Συμφωνικής Ορχήστρας του Δήμου Κερκυραίων, από το 2009 τη διεύθυνση της Ορχήστρας του Κρατικού Ωδείου Θεσσαλονίκης και από το 2010 την καλλιτεχνική διεύθυνση της Συμφωνικής Ορχήστρας της «Φιλαρμονικής Εταιρείας Κέρκυρας». Από το 2001 είναι ο Καλλιτεχνικός Διευθυντής του Φεστιβάλ Πάτμου «Η Θεία Αποκάλυψη της Μουσικής». Το καλοκαίρι του 2011 το Ίδρυμα Σ. Ο. Κ. του ανέθεσε την Καλλιτεχνική Διεύθυνση της Συμφωνικής Ορχήστρας Κύπρου.

Από το 1992 μέχρι το 2011 δίδαξε στο Τμήμα Μουσικής της Σχολής Καλών Τεχνών του Α.Π.Θ. τα μαθήματα της αρμονίας και της ενορχήστρωσης. Είναι καλλιτεχνικός διευθυντής του Ωδείου «Μουσικό Κολλέγιο» στη Θεσσαλονίκη στο οποίο δίδαξε, από το 1990 μέχρι το 2011 το μάθημα της Σύνθεσης.

Έχει συμμετάσχει, ως μέλος κριτικής επιτροπής, σε πολλούς διεθνείς διαγωνισμούς για διευθυντές ορχήστρας και συνθέτες. Είναι μέλος της Ένωσης Ελλήνων Μουσουργών. Πολλά έργα του (μουσική δωματίου, χορωδιακά, για ορχήστρα, όπερα, κλπ.) έχουν επανειλημμένα εκτελεστεί τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Συνθέσεις του έχουν διακριθεί σε ελληνικούς καθώς και σε διεθνείς διαγωνισμούς (Ιταλία, Ισπανία). Πρόσφατα κυκλοφόρησε διπλό CD με έργα του από την εταιρεία «Ιρις».

Ως μαέστρος έχει διευθύνει όλες τις ελληνικές ορχήστρες και έχει δώσει πολλές συναυλίες σε πολλές χώρες του εξωτερικού όπως στην Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία, Βέλγιο, Τσεχοσλοβακία, Σουηδία, Αυστρία, Γερμανία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Κύπρο, Σοβιετική Ένωση, Τουρκία, ΗΠΑ, Αργεντινή, Αυστραλία, Αγγλία, κ.α.). Συμμετείχε, ως μαέστρος, σε μεγάλα διεθνή Φεστιβάλ όπως στα: Φεστιβάλ Αθηνών, "Δημήτρια" (Θεσσαλονίκη), Φεστιβάλ του Σπολέτο (Ιταλία), Φεστιβάλ "των Δύο Κόσμων" (Ατλάντα, ΗΠΑ), Φεστιβάλ Μελβούρνης κ.α.

Η Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου

Η Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου απαρτίζεται από 41 μουσικούς, οι οποίοι εκτελούν πολλά διαφορετικά είδη οργάνων.

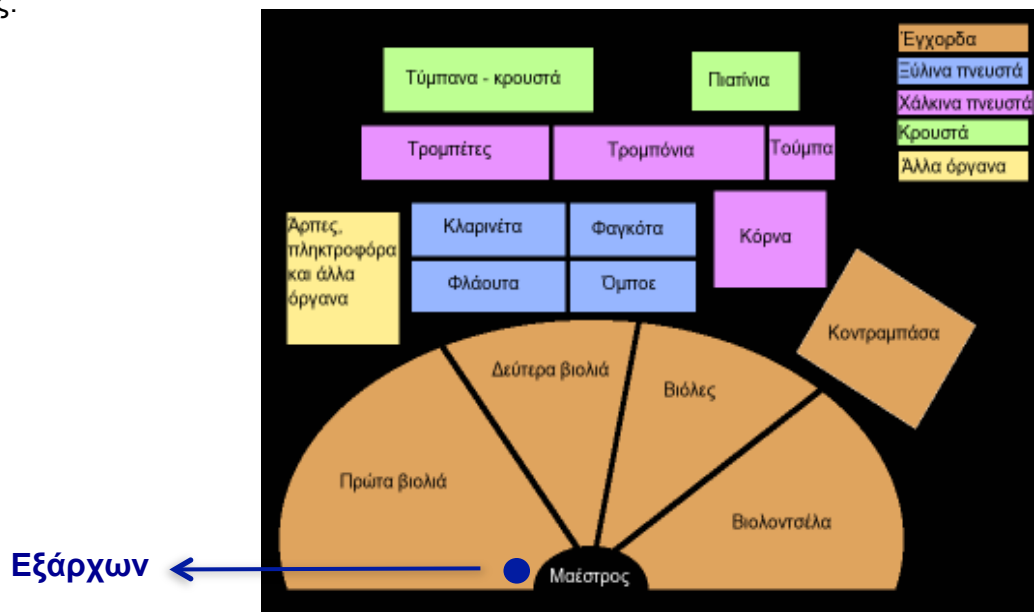
Τα όργανα μιας συμφωνικής ορχήστρας χωρίζονται σε τέσσερις μεγάλες ομάδες:

- τα **έγχορδα**,
- τα **ξύλινα πνευστά**,
- τα **χάλκινα πνευστά**, και
- τα **κρουστά**.

Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου:

<http://www.cyso.org.cy/>

Η πιο κάτω εικόνα παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο κάθονται οι μουσικοί, σύμφωνα με τις πιο πάνω ομάδες.

Πηγή: http://spirit16.blogspot.com/2009/01/blog-post_7919.html

Μόλις οι μουσικοί της ορχήστρας πάρουν τις θέσεις τους, τότε μπαίνει και ο **εξάρχων της ορχήστρας** [εδώ πρέπει να χειροκροτήσουμε!!!]. Εξάρχων της ορχήστρας είναι το πρώτο βιολί, αυτός που κάθεται στο πρώτο αναλόγιο, μπροστά – μπροστά, από αριστερά (βλ. πιο πάνω).

Ο εξάρχων είναι υπεύθυνος για διάφορα θέματα σε μια ορχήστρα. Ένα από αυτά είναι και το κούρδισμα της ορχήστρας, καθώς προτού ξεκινήσει να παίζει μια ορχήστρα χρειάζεται «να κουρδίσει». Με αυτή την έκφραση εννοούμε ότι οι μουσικοί χρειάζεται να «συνεννοηθούν» μεταξύ τους ως προς το ακριβές ύψος της κάθε νότας που θα εκτελούν. Για να γίνει αυτό, ο εξάρχων ζητά από το όμπροε (βλ. εικόνα στα αριστερά) -που έχει διαπεραστικό ήχο- να εκτελέσει τη νότα λα και, τότε, όλοι οι μουσικοί κουρδίζουν τα όργανά τους σύμφωνα με τη νότα αυτή.

Να μην ξεχνάμε και αυτούς που έγραψαν τα έργα, τους **συνθέτες!**

Αφού ολοκληρώσει η ορχήστρα το κούρδισμά της, τότε μπαίνει και ο **μαέστρος της ορχήστρας** [εδώ όλοι πρέπει και πάλιν να χειροκροτήσουμε!!!].

Ο μαέστρος, για να έχει καλή οπτική επαφή με τους μουσικούς, στέκεται όρθιος πάνω σε μία μικρή εξέδρα που λέγεται πόντιουμ και, κρατώντας την μπαγκέτα του (βλ. σ.6), δίνει σήμα στους μουσικούς για την έναρξη της συναυλίας. Στην πραγματικότητα ένας μαέστρος, όταν διευθύνει μια ορχήστρα, καθορίζει την ένταση, την ταχύτητα και, γενικά, τη συνολική ερμηνεία του έργου.

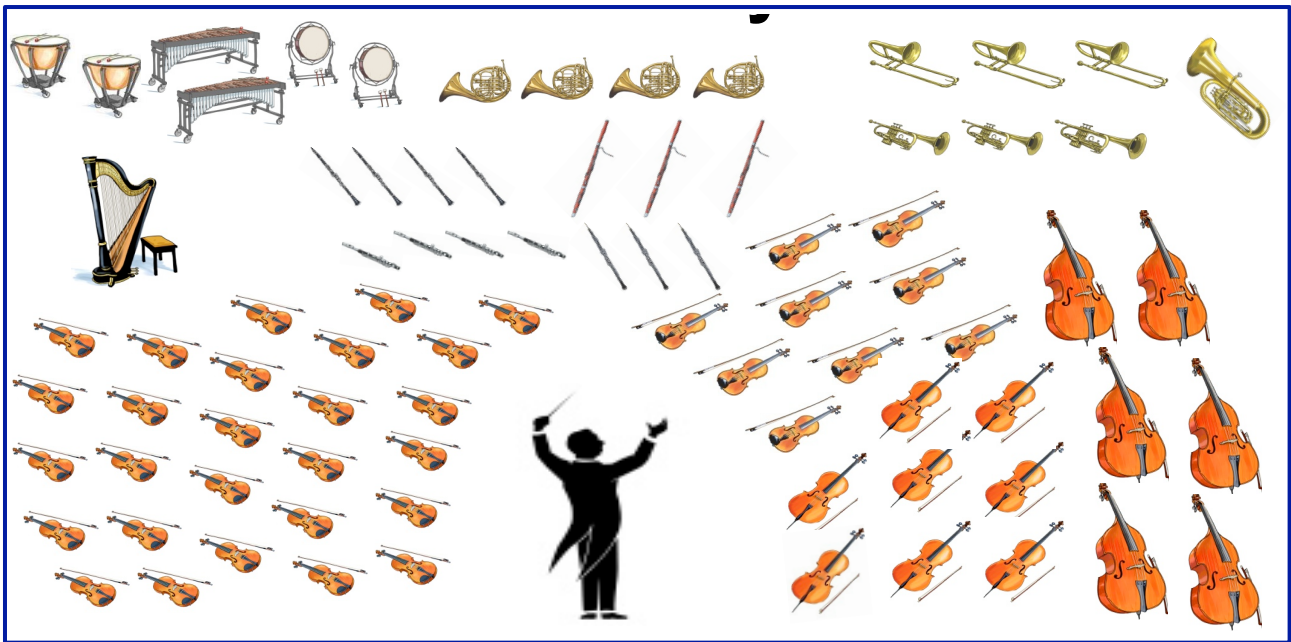
Για να δεις την έναρξη μιας συναυλίας:
http://www.youtube.com/watch?v=F31FdsiYK_M

Πρωτόκολλο – Εθιμοτυπικό

Σε μια συναυλία κλασικής μουσικής:

- ✓ Προσερχόμαστε τουλάχιστον 15΄ πριν την έναρξη της συναυλίας. Μετά την έναρξη της συναυλίας, η είσοδος απαγορεύεται.
- ✓ Ταξιθέτριες μάς οδηγούν στις θέσεις μας, σύμφωνα με το εισιτήριό μας.
- ✓ Χειροκροτούμε κατά την είσοδο του εξάρχοντα και του μαέστρου.
- ✓ Παρακολουθούμε με προσοχή τη συναυλία και σε καμία περίπτωση δεν ενοχλούμε τους γύρω μας. Ουδέποτε τρώμε, πίνουμε ή μασούμε τσίχλα. Δεν μπορούμε να βγούμε από την αίθουσα αν δεν τελειώσει η συναυλία.
- ✓ Έχουμε πάντοτε κλειστά τα κινητά μας τηλέφωνα.
- ✓ Απαγορεύεται η ηχογράφηση της συναυλίας, γιατί αποτελεί παραβίαση του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων.
- ✓ Χειροκροτούμε πάντοτε στο τέλος κάθε έργου και όχι ενδιάμεσα. Αν ένα έργο αποτελείται από διάφορα μέρη, τότε θα υπάρξει ένα σύντομο κενό μεταξύ των μερών του. Εδώ δεν χειροκροτούμε και περιμένουμε να τελειώσουν όλα τα μέρη του έργου για να χειροκροτήσουμε. Αν δεν ξέρουμε πότε τελειώνει ένα έργο, κοιτάζουμε τον μαέστρο και, όταν αυτός κατεβάσει τα χέρια του και γυρίσει προς το κοινό, τότε χειροκροτούμε με ενθουσιασμό.

Η Διάταξη της Συμφωνικής Ορχήστρας

Τα Όργανα της Συμφωνικής Ορχήστρας

Τα Έγχορδα

Τα Ξύλινα Πνευστά

Τα Χάλκινα Πνευστά

Τα Κρουστά

1. Τσιάκκα - Μάκκα, Κυπριακό Παραδοσιακό, Ενορχήστρωση Άλκη Μπαλτά

<http://www.youtube.com/watch?v=mkRVGLNL3yQ> (Μουσικό Σχολείο Λευκωσίας)
<http://www.youtube.com/watch?v=UbVPq4q1DTg> (Μιχάλης Τερλικκάς)

Το παραδοσιακό αυτό τραγούδι είναι ένα είδος *Κυπριακής Φωνής*, της λεγόμενης *Ζωθκιάτισσας*.

Οι κυπριακές φωνές είναι συγκεκριμένες μελωδίες που συναντιούνται σε διάφορα μέρη της Κύπρου. Πάνω σε αυτές τραγουδιούνταν τα κυπριακά αυτοσχεδιαστικά δίστιχα και τετράστιχα, γνωστά ως *τσιατιστά*. Κάθε περιοχή της Κύπρου έχει τη δική της φωνή, εξού και υπάρχουν, επίσης, η *Μεσαρίτικη*, η *Καρπασίτισσα*, η *Παφίτικη*, η *Αυκορίτισσα*, η *Ακαθικιώτισσα* καθώς και άλλες φωνές.

Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό τους είναι ο ελεύθερος τρόπος εκτέλεσής τους, χωρίς την παρουσία έντονου και σταθερού ρυθμού. Οι φωνές απαιτούν δεξιότητες τραγουδιστές για τη σωστή απόδοσή τους, καθώς η μελωδική τους γραμμή αποτελείται από πολλά ποικίματα ή μελίσματα - σε αντίθεση με άλλες μελωδίες και τραγούδια που έχουν συλλαβικό χαρακτήρα, και έτσι είναι πιο απλές.

Ο Θεόδουλος Καλλίνικος (1904 - 2004) ήταν από τους πρώτους που συνέλεξε, κατέγραψε

19. ΊΣΉΙΑ
 (ΖΩΘΚΙΑΤΙΣΣΑ)
 Ήχος $\frac{6}{8}$ $\frac{9}{8}$ $\frac{2}{4}$

Παραλλαγή Δ΄.

Ω τζι'η μα να της με ε τι μα ζεν τζι'η κο ρη της ε
 λα - α λεν τζι'η κο ρη της ε λα λεν μεν τον τι μα ζεις
 α μα να τζι'αγκ ρει ζει εις μου τον πα α λαι αι τζι'αγκ ρει ζεις μου
 πα λαι αι

και μελέτησε την κυπριακή παραδοσιακή μας μουσική. Σε σχέση με τη συγκεκριμένη φωνή, αναφέρει ότι την κατέγραψε σε κάποιο γλέντι στην Κάτω Ζώδια, το 1940: «Δεν περιγράφεται η χαρά μου την στιγμήν εκείνην. Προτού ακόμη ο γέρον τελειώσει την μελωδίαν του, το είχα γράψει κιόλας στην βυζαντινή μουσική». Σύμφωνα με τον ίδιο, η *Ζωθικιάτιστα φωνή* χρονολογείται πριν από το 1840 (βλ. φωτογραφία δεξιά, από: Καλλίνικος, 1951).

Η φράση «Τσιάκκαρα - Μάκκαρα φώσκερε» ανήκει στην κατηγορία των «κατσουβέλλικων». Τα «κατσουβέλλικα» ήταν ένας τρόπος συνομιλίας που χρησιμοποιούσαν ορισμένες κοινωνικές ομάδες -πριν το 1900- όταν δεν ήθελαν να καταλαβαίνουν οι άλλοι τι συζητούσανε μεταξύ τους. Πιθανό, να τα χρησιμοποιούσαν σε περιπτώσεις που ήθελαν να αποκρύψουν τις συνομιλίες τους από τους Τούρκους ή τις παράνομες ενέργειές τους. Τα μιλούσαν πολύ γρήγορα και κάποιος που δεν ήταν εξασκημένος σε αυτόν τον τρόπο συνομιλίας ήταν αδύνατο να τους καταλάβει.

Τα «κατσουβέλλικα» είχαν έναν απλό κώδικα σύνταξης: παρέβαλλαν μεταξύ των συλλαβών λεκτικά μόρια όπως τα κι, κα, κε, βουλέ, βερεβέ, βαραβά κ.ά. Επίσης, το φωνήεν των μορίων αυτών πρέπει να είναι το ίδιο με το φωνήεν της προηγούμενης συλλαβής. Για παράδειγμα, όταν ήθελαν να πουν: «έλα να πάμε», έλεγαν: «έκε λάκα νάκα πάκα μέκε». Κάτι αντίστοιχο υπάρχει και στο γνωστό τραγούδι *Η Τηλλυρκώτιστα*, στο οποίο παρεμβάλλονται συλλαβές όπως τα βερεβέ, βαραβά, βουρουβού κ.λπ.

Η Ζώδια είναι κατεχόμενο χωριό, της περιοχής Μόρφου, στην επαρχία Λευκωσίας. Πριν την τουρκική εισβολή του 1974, είχε 8,000 Ελληνοκύπριους κατοίκους.

Τραγούδι

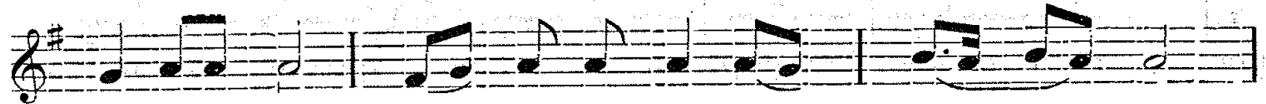
ΤΣΙΑΚΚΑΡΑ ΜΑΚΚΑΡΑ

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΓΓΟΥΛΗΣ
Κάτω Ζώδια, έτων 70, 1935

Allegro moderato

Τ'ά γα πη μέ να - φαί νουν - ται τσιάκ - κα ρα μάκ κα ρα

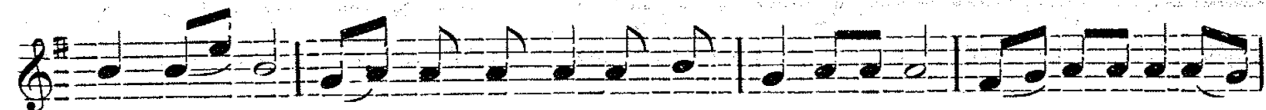
φό σκε - ρε πού - τήν παρ πα τη - σιάν - - τους

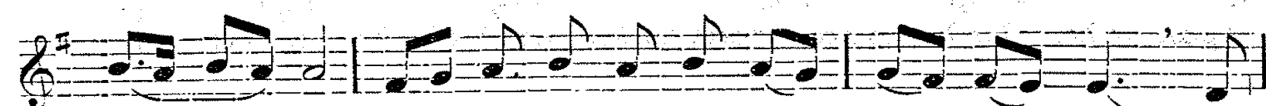
χά ι̇ τε πουλ λί μου - - τζι'έρ - κου - μαι - -

Τρα λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα Τζι'ά που τὸ σου σμαν -

των σιερ - κων τσιάκ κα ρα μά κα ρα φός κε - ρε τζι'ά - που τὸ λύ ι̇ -

σμαν - - - τους χά ι̇ τε πουλ λί μου - - τζι'έρ - κου - μαι - -

χά ι̇ τε πουλ λί μου - - τζι'έρ - κου - μαι τζιάγ κά λια γκάλια - -

πέ - φτου - μεν.

Όσους καμούς με πότισες κουφάες νά γενοῦσιν
τζιαί νάρκουντ' ἔσσω σου νά τρών που πάνω σου νά ζιοῦσιν

Μελαγρινήν ἀγάπησα με δκυὸ γλυτζιά ματούδκια
με μάγουλα σάν τήν ροδκιάν τζιαί καστανά μμαλλούδκια

Ἄν ἀρωστήσω τζι' ἔν ἔρτης κόρη που πανωθκιόμ μου
πέρκι ξεβή τὸ μνήμασ σου πριχου βκή τὸ δικόμ μου

Παρτιούρα από: Καλλίνικος, Θ. (1951) *Κυπριακή Λαϊκή Μούσα*. Λευκωσία, Κύπρος.

- Σε ποια κατηγορία τραγουδιών θα κατατάσσετε το συγκεκριμένο τραγούδι, σύμφωνα με τη θεματολογία του; Εξηγήστε.

2. Σε καιούργια βάρκα, Ελληνικό Παραδοσιακό Αρμολική Επεξεργασία Γιάννη Κωνσταντινίδη Ενορχήστρωση Άλκη Μπαλτά

http://www.youtube.com/watch?v=eJMojlbml60&list=PLz7x_C9hX0GyLI5Kf2V9QkIKHY0uSV8go&index=23 (Μάνος Κουτσαγγελίδης)

<http://www.domnasamiou.gr/?i=portal.el.songs&id=44&t=m> (Δόμνα Σαμίου)

Σύμφωνα με την εθνομουσικολόγο Βιβή Κανελλάτου, το τραγούδι αυτό έχει προέλευση το Μιχαλίτσι Νικομηδείας, από την περιοχή της Βιθυνίας, στα μικρασιατικά παράλια της Προποντίδας. Η Δόμνα Σαμίου κατέγραψε το τραγούδι αυτό στην Ανατολική Θράκη, στην Αγία Ελένη Σερρών, από τον λυράρη Δημήτριο Βλάσκο, το 1964.

Έχει θέμα τους ναυτικούς και τη θάλασσα, καθώς η ζωή των περισσότερων Ελλήνων είναι συνυφασμένη με τη θάλασσα και την αλιεία.

Έχει διμερές μέτρο και ο ρυθμός του είναι 8/8, με διαμερισμό, 4-2-2 και χορεύεται σαν ένας ησιώτικος συρτός.

Γιάννης Κωνσταντινίδης (Έλληνας, 1903 - 1984)

Ο Γιάννης Κωνσταντινίδης είναι από τις πιο διακεκριμένες προσωπικότητες της ελληνικής μουσικής του 20ού αι., τόσο της κλασικής όσο και της ελαφράς μουσικής, στην οποία διέπρεψε με το ψευδώνυμο Κώστας Γιαννίδης. Ήταν συνθέτης, πιανίστας και μαέστρος. Έγραψε 50 περίπου οπερέτες, μουσικές κωμωδίες και πολλές επιθεωρήσεις. Διετέλεσε Διευθυντής του τμήματος ελαφράς μουσικής του ΕΙΡ, την περίοδο 1946-1952, και μουσικός διευθυντής στην ΥΕΝΕΔ, την περίοδο 1952-1960. Έχει γράψει συμφωνικά έργα, κομμάτια για πιάνο, μουσική δωματίου και πολλά τραγούδια. Επίσης, είχε λάβει μέρος σε κριτικές επιτροπές διαφόρων φεστιβάλ ελαφρού τραγουδιού. Σημαντικότερα από τα 100 περίπου τραγούδια του, που είχαν σχεδόν όλα μεγάλη

επιτυχία, είναι τα: *Λίγα λουλούδια αν θέλεις στείλε μου, Λες και ήταν χτες*, κ.ά.

3. Τζοακίνο Ροσίνι (Ιταλός, 1792 - 1868) Εισαγωγή, από την όπερα Σινιόρ Μπρουσκίνο (1813)

<http://www.youtube.com/watch?v=uKUJvGBtAkM>

Ο Ροσίνι ήταν παιδί μουσικών. Από πολύ νωρίς έδειξε το ταλέντο του και σε ηλικία 14 ετών έγινε δεκτός στην Φιλαρμονική Ακαδημία της Μπολόνια. Οι πιο γνωστές όπερές του είναι ο *Κουρέας της Σεβίλλης*, η *Σταχτοπούτα* και ο *Γουλιέλμος Τέλλος*. Έγραψε, επίσης, έργα θρησκευτικής μουσικής, τραγούδια, μουσική δωματίου και άλλα κομμάτια για πιάνο και μικρά σύνολα. Κύριο χαρακτηριστικό του Ροσίνι είναι η καταπληκτική ευκολία με την οποία γράφει τις υπέροχες μελωδίες του, τις οποίες ο ακροατής μπορεί να θυμάται από την πρώτη κιόλας ακρόασή τους. Οι μελωδίες του αγαπήθηκαν από πολύ κόσμο, ενώ ενέπνευσε πλήθος συνθετών, χαρίζοντάς του το προσωνύμιο "Ο Ιταλός Μότσαρτ". Οι Εισαγωγές για όπερες του Ροσίνι χαρακτηρίζονται από χαρούμενες και λαμπερές μελωδίες και συχνά

παρουσιάζονται ως ανεξάρτητες συνθέσεις, παρά ως πρόλογοι των λυρικών έργων για τα οποία γράφτηκαν. Πέθανε στα 76 του χρόνια από πνευμονία στην εξοχική του κατοικία στο Πασσού.

Η όπερα *Σινιόρ Μπρουσκίνο* (στα ιταλικά, *Il Signor Bruschino*) γράφτηκε το 1813. Η Εισαγωγή δίνει το αίσθημα της ξεγνοιασιάς αλλά, παράλληλα, διακατέχεται από ενέργεια - που είναι ένα γενικό χαρακτηριστικό των Εισαγωγών για όπερες που έγραψε ο Ροσίνι. Οι Εισαγωγές του Ροσίνι θεωρούνται από τις πλέον σημαντικές του σύγχρονου οπερατικού ρεπερτορίου.

Εισαγωγή

Εισαγωγικό μέρος για ορχήστρα στην όπερα το οποίο συχνά εκθέτει μελωδίες από τις άριες που πρόκειται να ακολουθήσουν. Επίσης, λέγεται και Οβερούρα.

Ακρόαση

1. Πώς πετυχαίνει τις αντιθέσεις ο συνθέτης στο έργο αυτό;

.....

.....

.....

2. Ποιες τεχνικές εκτέλεσης χρησιμοποιούνται στα έγχορδα στο έργο αυτό;

.....

.....

3. Ποια είναι η ταχύτητα του έργου;

.....

4. Να δώσετε έναν χαρακτηρισμό στο έργο. Ποια συναισθήματα σας προκαλεί;

.....
.....

5. Σας άρεσε το έργο; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

.....
.....
.....

Ακροστιχίδα

Ρ _____

Ο _____

Σ _____

Ι _____

Ν _____

Ι _____

1. Ιταλός συνθέτης, στους σπουδαιότερους εκπροσώπους της ιταλικής όπερας
2. Εισαγωγή όπερας
3. Γνωστή όπερα του Ροσίνι
4. Μπρουσκίνο
5. Είναι το όμπροε
6. Χώρα καταγωγής του Ροσίνι

Φωτογραφία από την
συγκεκριμένη όπερα στο
Φεστιβάλ Όπερας «Ροσίνι»,
στην Ιταλία το 2012.

4. Εμμανουέλ Σαμπριέ (Γάλλος, 1841 - 1894) Χαμπανέρα (1888)

<http://www.youtube.com/watch?v=D8YdLI9Aglo>

Ο Σαμπριέ ήταν ρομαντικός συνθέτης και πιανίστας που έζησε τον 19^ο αι. Ενώ σπούδασε νομικά και εργάστηκε στο Υπουργείο Εσωτερικών, τον κέρδισε -τελικά- η μουσική, με αποτέλεσμα να αφιερωθεί ολοκληρωτικά σε αυτή. Έγραψε αρκετές όπερες, ανάμεσα στις οποίες η *L'Étoile (Το Αστéρι)* - η οποία γίνεται ολοένα και πιο δημοφιλής. Επίσης, έγραψε τραγούδια και έργα για πιάνο. Αν και το συνθετικό του έργο είναι μικρό σε αριθμό, είναι αξιόλογης ποιότητας και κατάφερε να αποσπάσει τον θαυμασμό πολλών γνωστών συνθετών, όπως του Ντεμπυσσύ και του Στραβίνσκυ.

Το 1882, ο Σαμπριέ ταξίδεψε με τη γυναίκα του στην Ισπανία. Εντυπωσιάστηκε από τις ομορφίες της χώρας και μαγεύτηκε από τον μουσικό της πολιτισμό. Ένα χρόνο αργότερα, επηρεασμένος από το ταξίδι του αυτό, έγραψε το έργο *Ισπανία*. Το 1885, έγραψε ακόμα ένα έργο με ισπανικές επιρροές, τη *Χαμπανέρα*, που είναι ένα έργο για πιάνο. Τρία χρόνια αργότερα, το μετέγραψε για συμφωνική ορχήστρα. Σύντομα, το έργο αυτό έγινε δημοφιλές και, έκτοτε, πολύ συχνά εκτελείται ως *encore*, δηλ. ως επιπρόσθετο έργο σε πρόγραμμα συναυλίας.

Στο έργο *Χαμπανέρα*, τα ισπανικά μουσικά στοιχεία είναι εμφανή. Ο σημαντικός Ισπανός συνθέτης Manuel de Falla (1876-1936) είπε για το έργο αυτό: «Κανένας Ισπανός δεν έχει καταφέρει καλύτερα από τον Σαμπριέ να μας δώσει, με τέτοια αυθεντικότητα και ιδιοφυΐα, την ποικιλία του [χορού] χότα [jota] της Αραγονίας [περιοχή της Ισπανίας]».

Η Χαμπανέρα είναι ένας αργός χορός, σε διμερές μέτρο, με προέλευση την πρωτεύουσα της Κούβας -Αβάνα- απ' όπου πήρε και την ονομασία του. Στον χορό αυτόν οι χορευτές, καθώς χορεύουν, παράλληλα τραγουδούν. Ως χορός έγινε ιδιαίτερα αγαπητός στην Ισπανία. Εκτός από τον Σαμπριέ, χαμπανέρες έγραψαν ο Μπιζέ (την πασίγνωστη *Habanera*, από την όπερα *Κάρμεν*) και ο Sebastian Yradier (την, επίσης πασίγνωστη, *La Paloma*).

- Το ρυθμικό σχήμα του χορού είναι:

Χαμπανέρα, από την όπερα *Κάρμεν* του Μπιζέ

Εκτέλεση

Μέτρια Ταχύτητα

Αυλός 1
dolce
 Αυλός 2
p
 Τρίγωνο
p
 Μεταλλόφωνο (Άλτο)
sf
 Ευλόφωνο (Άλτο)
p

5

Αυλός 1
 Αυλός 2
 Τρ.
 Μετ.
 Ευλ.

Musical score for the first system, featuring Flute 1, Flute 2, Triangle, Metallophone (Alto), and Lyre (Alto). The score is in 2/4 time and includes dynamic markings such as *dolce*, *p*, *sf*, and *p*. It features triplet patterns and a tempo marking of "Μέτρια Ταχύτητα".

Ενορχήστρωση: Αντωνία Φοράρη

5. Φραγκίσκο Ταρρέγκα (Ισπανός, 1852 - 1909) Gran Vals (1902)

<https://www.youtube.com/watch?v=uSqzUx3QW2Y>

Ο Ταρρέγκα είναι Ισπανός συνθέτης και κλασικός κιθαρίστας που έζησε τον 19ο αι, όταν επικρατούσε στη μουσική το στίλ του ρομαντισμού. Το συνθετικό του έργο είναι, επίσης, έντονα επηρεασμένο από την παραδοσιακή μουσική της χώρας του, της Ισπανίας. Την εποχή του, το όργανο που μεσουρανούσε ήταν το πιάνο, ενώ η κιθάρα δεν ήταν ιδιαίτερα δημοφιλές όργανο. Ο Tarrega δίνοντας ρεσιτάλ κλασικής κιθάρας στην Ευρώπη - ερμηνεύοντας διασκευές για κιθάρα έργων κλασικής μουσικής αλλά και δικές του συνθέσεις- συνέβαλε στο να αναδείξει την

κιθάρα ως σολιστικό όργανο. Πολλά έργα του αποτελούν, σήμερα, μέρος του δημοφιλούς κιθαριστικού ρεπερτορίου.

Ακρόαση

1. Ακούστε το *Gran Vals* του Ταρρέγκα και εντοπίστε τη γνωστή σε όλους μελωδία που ακούγεται μέσα στο έργο. Εσείς, από πού την γνωρίζετε;

Εκτέλεση

Allegro (Γρήγορο)

Αυλός

Glockenspiel

Μπάσο Ξυλόφωνο

(Σολ)

10

Αυλός

Glock.

Ξυλ.

1. 2.

Marc. = Marcato, δηλ. τονισμένα

Ενορχήστρωση: Αντωνία Φοράρη

6. Άλκης Μπαλτάς (Έλληνας) Ταξίδι στη Μεσόγειο

Το συμφωνικό αυτό έργο περιγράφει ένα φανταστικό ταξίδι σε χώρες της Μεσογείου.

Η μουσική που ακούγεται στην αρχή του έργου είναι η «μελωδία του ταξιδιού». Κάθε φορά που το ταξίδι συνεχίζεται ακούγεται η ίδια αυτή μουσική.

- Η πρώτη χώρα την οποία επισκέπτεται το «πλοίο της μουσικής» είναι η Ελλάδα. Ακούμε, τότε, την πασίγνωστη δημοτική μελωδία του τραγουδιού «Το Θαλασσάκι».
- Το ταξίδι συνεχίζει και η μουσική του ταξιδιού ξανακούγεται. Νέος σταθμός η Ιταλία. Ακούγεται ένα γνωστό ναπολιτανικό τραγούδι, το «Guaglione» -που είναι μια σύνθεση του Giuseppe Fanciulli.
- Μετά, ακούγεται πάλι η μουσική του ταξιδιού. Το μουσικό μας καράβι φτάνει τώρα στη Γαλλία και εκεί ακούμε τη μελωδία ενός γαλλικού τραγουδιού.
- Ως εδώ όλα ωραία. Φεύγοντας, όμως, από τη Γαλλία το μουσικό μας καράβι πέφτει σε τρικυμία. Η μουσική περιγράφει τα δυνατά άγρια κύματα και το πλοίο που κλυδωνίζεται.
- Η μπόρα περνάει και το ταξίδι συνεχίζεται. Φτάνουμε τώρα στην Ισπανία και ακούμε τη μελωδία του λαϊκού Ισπανικού τραγουδιού «La Filla del Marxant».
- Το ταξίδι τελειώνει. Αρχίζει, τώρα, το ταξίδι της επιστροφής. Η μελωδία «του ταξιδιού» ακούγεται πάλι και το έργο κλείνει με μία μουσική, σαν ένα τραγούδι αποχαιρετισμού.

Παρακολουθήστε ένα αφιέρωμα του Γιώργου Κεραμιδιώτη στον συνθέτη Άλκη Μπαλτά, παραγωγής του 1997. (Τα πρώτα λεπτά του αφιερώματος λείπουν από το βίντεο).
<http://www.youtube.com/watch?v=oBirKJmXzd8>

7. Αροδαφνούσα, Κυπριακό Παραδοσιακό

Διαβάστε Η Αροδαφνούσα είναι ένα από τα πλέον τραγουδισμένα παραδοσιακά ποιήματα του τόπου μας. Ως παραδοσιακό, διασώθηκε μέχρι τις μέρες μας με την προφορική παράδοση, δηλ. από στόμα σε στόμα, και υπάρχει σε διάφορες παραλλαγές.

Ο ανώνυμος ποιητής εμπνεύστηκε το τραγούδι αυτό από τις ερωτικές ιστορίες του βασιλιά της Κύπρου Πέτρου Α΄, ο οποίος βασίλευσε στο νησί κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας (1192 – 1489 μ.Χ.). Συγκεκριμένα, ο τραγούδι αναφέρεται στον έρωτα του βασιλιά προς μια Κυπριοπούλα, την Αροδαφνούσα, και τις στιγμές ζηλοτυπίας που εξελίχθηκαν από τη βασίλισσα Ελεονόρα. Με την κατάληψη της Κύπρου οι Φράγκοι έφεραν στο νησί τα δικά τους ήθη και έθιμα. Οι Κύπριοι γνώρισαν έναν εντελώς πρωτόγνωρο για τα κυπριακά δεδομένα τρόπο ζωής, όπως ήταν η ζωή των ευγενών, των πριγκίπων και των βασιλιάδων. Οπότε, ήταν επόμενο ότι όλα αυτά θα εντυπωσιάζαν τον κυπριακό λαό, ο οποίος μέσα από τους λαϊκούς ποιητές -τους γνωστούς ποιητάρηδες- τραγούδησε τα πάθη και τους έρωτες των Φράγκων ευγενών.

Ενδιαφέρον αποτελεί το ότι το τραγούδι πραγματεύεται το θέμα "έρωτας-θάνατος", στοιχείο που μπορεί να μας δηλώσει ότι διατηρεί στοιχεία αρχαίας ελληνικής τραγωδίας.

(Πηγή: Οδύσσεια, <http://www.odyssey.com.cy/main/default.aspx?tabID=145&itemID=1303&mid=1068>)

Συνθέστε τη δική σας ηχοϊστορία, πάνω στο ποίημα της Αροδαφνούσας. Μπορείτε, επίσης, να προσαρμόσετε το ποιητικό κείμενο, όπως επιθυμείτε.

8. Αγάπησά την που καρκιάς, Κυπριακό Παραδοσιακό Εορχήστρωση Άλκης Μπαλτάς

<http://www.youtube.com/watch?v=DUAWHbGdMOE> (οργανικό, στο πιθκιαβλιν)

<http://www.youtube.com/watch?v=WFYLHT2-WtU> (Μουσικό Σχολείο Λευκωσίας)

<http://www.youtube.com/watch?v=Bl0EuKuUijU> (Αλκίνοος Ιωαννίδης)

ΑΓΑΠΗΣΑ ΤΗΝ

ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
Κύπριος έν Κάρφ, έτων 55, 1950.

Andante

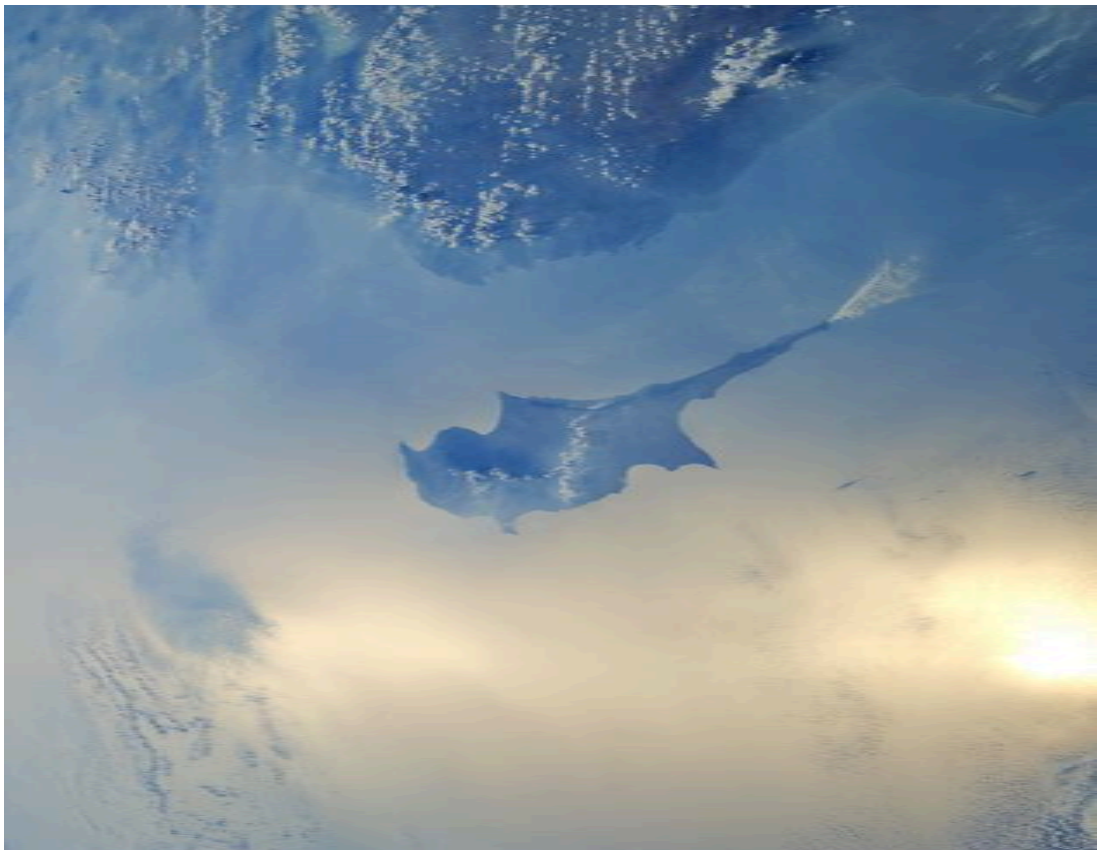
'Α γά πη σά την που — — καρ — κιάς — — άμ μάν τζι'έ χά ρη
 κά — — την — — τον ξ ναν γρό νον εί — — χα — την — —
 τον άλλ ον έ — — χα σά — — την — — "Ω! — την καρ
 κιάμ μό σ ηεις — κά — μέ — — νην τζιαί με τυρ ρα νεις — —
 — — "Ω! λυ — πή θου με — τζι'άρ κί να
 πκιδόν νά μέ πο νής — — D. C.

'Αγάπησά την που καρκιάς τζι'είχα το για καμάριν
 μμά τζεινή περιπέζει με, που νά την δώ κουβάριν.
 "Ω! "Ελ' άγάπα με τζιαί σοϋνι, μέμ με τυρρανείς
 "Ω! Τζι' έλα δόσ' μο' ναν φιλοϋιν, άγια, νά χαρής.

Ακρόαση

1. Τι μέτρο έχει το τραγούδι αυτό;
2. Ονομάστε τον χορό βάσει του οποίου χορεύεται το τραγούδι αυτό.
Δώστε τα χαρακτηριστικά του χορού.
.....
3. Σε ποια κατηγορία παραδοσιακών τραγουδιών ανήκει;

Αεροφωτογραφία της Κύπρου

9. Φιτρή Βασιλιτζιά μου, Κυπριακό Παραδοσιακό Εορχήστρωση Άλκης Μπαλτάς

<http://www.youtube.com/watch?v=tuqwFvu5soY> (Μουσικό Σχολείο Λευκωσίας)

<http://www.youtube.com/watch?v=CjUEDHCnHWg&list=PL8A0D2FDFFDD41BA2>

(χορός)

<http://www.youtube.com/watch?v=HhUWEfyDXzM> (βιολί - ταμπουτσιά)

Τραγούδι

Διασκευή : Άλκης Μπαλτάς (2013)

$\bullet = 80$ 14

ff Ψι - ντρή βα - σι - λι - τζιά μου τζιαι μα-ντζου-ρά - να
- κα στο πα - ρα - θύ - ριν κό - ρη το γυάλ - λε -

19

μου, ψι ντρή βα - σι - λι - τζιά μου τζιαι μα-ντζου-ρά - να μου ε - σύ θα_ με χω -
νον, έβ - κα στο πα - ρα - θύ - ριν κό - ρη το γυάλ - λε - νον να δω το_ πρό - σω -

25

ρί - σεις α - πό τη_ μά - να_ μου, ε - σύ θα_ με χω - ρί - σεις α -
πό_ σου το σι - μι - δάλ - λε - νον, να δω το_ πρό - σω - πό_ σου το

30

8

πό τη_ μά - να_ μου. *ff* Έβ - σκά - λα που ξεβ -
σι - μι - δάλ - λε - νον. Στη

42

βαίν - νεις να_ ξεβ - βαιν - να τζιαι 'γω, στη σκά - λα που ξεβ - βαίν - νεις να_

47

ξεβ - βαιν - να τζιαι 'γω, σκα - λίν τζιαι_ σκα - λο - πά - τιν να σε γλυ - κο - φι -

52

λώ, σκα - λίν τζιαι_ σκα - λο - πά - τιν να σε γλυ - κο - φι - λώ_

Παρτιτούρα: Άλκη Μπαλτά

Ακρόαση

Δείτε το βίντεο <http://www.youtube.com/watch?v=SZluhJu-cu4> και, στη συνέχεια, απαντήστε τις πιο κάτω ερωτήσεις.

4. Τι μέτρο έχει το τραγούδι αυτό;
5. Ονομάστε τον χορό βάσει του οποίου χορεύεται το τραγούδι αυτό.
Δώστε τα χαρακτηριστικά του χορού.
.....
6. Σε ποια κατηγορία παραδοσιακών τραγουδιών ανήκει;

Σχολιάστε την πιο κάτω εικόνα
(χορό, ενδυμασία, όργανα, σκηνικό, ατμόσφαιρα, κ.ά.)

.....

.....

.....

.....

.....

Δραστηριότητες

1. Συμπληρώστε τον πιο κάτω πίνακα

Ως επιπρόσθετη βοήθεια, χρησιμοποιήστε τις πιο κάτω πηγές:

- Για τον Συρτό, βλ. λήμμα *Συρτός Νησιώτικος* στην ιστοσελίδα:
http://www.pi-schools.gr/lessons/gymnastics/ypost_yliko/paradosiakoi/dimotiko_2.html#2
- Για την Χαμπανέρα, στην ιστοσελίδα: <http://www.youtube.com/watch?v=4BzF2z54DNE>
- Για το Τανγκό: <http://www.youtube.com/watch?v=kdhTodxH7Gw>
- Για τον Καλαματιανό, βλ. λήμμα *Συρτός - Καλαματιανός* στην ιστοσελίδα:
http://www.pi-schools.gr/lessons/gymnastics/ypost_yliko/paradosiakoi/gymnasio_1.html
- Για τον Κυπριακό Συρτό, βλ. <http://www.youtube.com/watch?v=SZluhJu-cu4>

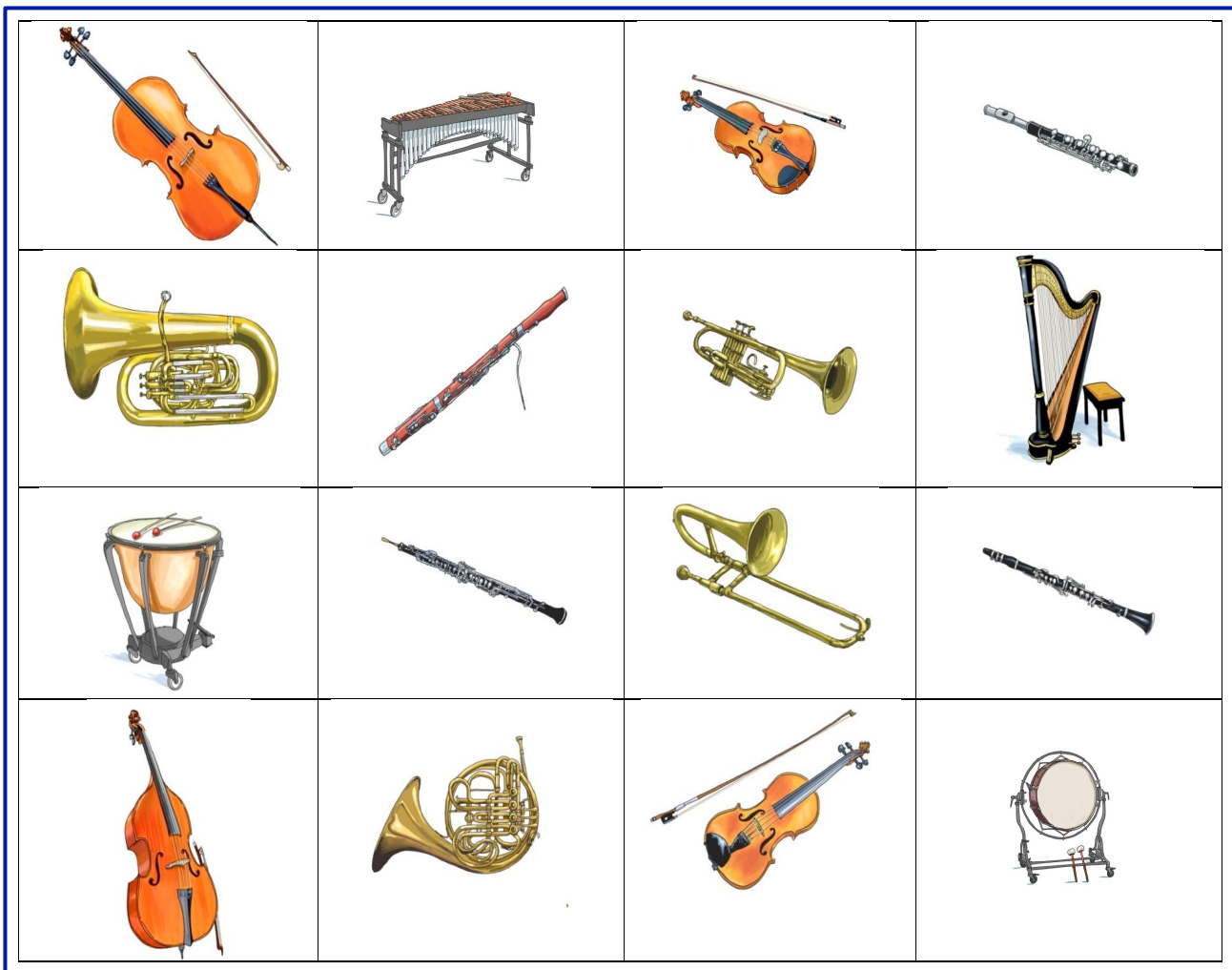
	Έργα					
	<i>Τσιάκκαρα - Μάκκαρα</i>	<i>Σε καινούργια βάρκα</i>	<i>Χαμπανέρα</i>	<i>Gran Vals</i>	<i>Αροδαφνούσα</i>	<i>Ψιντρή βασιλιτζιά μου</i>
Συνθέτης						
Χώρα καταγωγής του συνθέτη						
Περίοδος που γράφτηκε το έργο						
Ο χορός στον οποίο στηρίζεται το έργο						
Χώρα προέλευσης του χορού						
Το μέτρο του χορού						
Η ρυθμική μορφή του μέτρου						
Χαρακτήρας του χορού						

2. Συμπληρώστε τα κενά

Οι συνθέτες μουσικής, πολύ συχνά, χρησιμοποιούσαν ως πηγές για να αντλήσουν υλικό για τη σύνθεση των έργων τους στοιχεία από παραδοσιακές και, διαφόρων

3. Οργανογνωσία

- (α) Ονομάστε τα όργανα, και
 (β) Ορίστε την κατηγορία στην οποία ανήκουν: πνευστά (ξύλινα/ χάλκινα), κρουστά, έγχορδα.

Γράμμα προς τον Μαέστρο
της Συμφωνικής Ορχήστρας Κύπρου

Αγαπητέ Μαέστρο,

Παρακολούθησα την Εκπαιδευτική Συναυλία με θέμα

που πραγματοποιήθηκε στις στο Το έργο που

μου άρεσε περισσότερο ήταν το του.....

γιατί

Η ορχήστρα έπαιξε

Ενθουσιάστηκα με

Έμαθα

Επιπρόσθετα θα ήθελα να σας πω

Την επόμενη φορά χρειάζεται να προσέξω περισσότερο

Σας ευχαριστώ,

.....(Όνομα)

.....(Σχολείο)

Να αποσταλεί εδώ:
Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
ΕΜΕ Μουσικής
Κίμωνος & Θουκυδίδου
1434 Λευκωσία

Για να κατεβάσετε ηλεκτρονικά το υλικό,
επισκεφθείτε την ιστοσελίδα:

http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/themata/mousiki/ekpaidevtikes_synavlies.html

Για διευκρινίσεις και άλλες πληροφορίες σχετικά με το υλικό,
μπορείτε να αποστείλετε ηλεκτρονικό μήνυμα στο forari.a@cyearn.pi.ac.cy.

Ευχαριστίες εκφράζονται:

- στον κ. Γιώργο Ορφανίδη, Λειτουργό του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, για τη γλωσσική επιμέλεια του κειμένου,
- στον κ. Άλκη Μπαλτά για τη συμβολή του στην περιγραφή των έργων του και την αποστολή των παρτιτούρων τους πάνω στις οποίες στηρίχτηκε το παρόν εκπαιδευτικό υλικό,
- στην κ. Βίκυ Στυλιανού για τα σχόλια και τις εισηγήσεις της στο εκπαιδευτικό υλικό που εκπονείται στο πλαίσιο των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του Υ.Π.Π. που γίνονται σε συνεργασία με τη Σ.Ο.Κ., και
- στην κ. Άντρη Χατζηγεωργίου - Λυμπουρή, τέως ΕΜΕ Μουσικής, για τη Γενική Εποπτεία και τον Συντονισμό της πρώτης έκδοσης του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού υλικού.

© Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού

Κίμωνος & Θουκυδίδου

1434 Λευκωσία

Τηλ.: 22800735, Τηλεομοίτυπο: 22800862

«Μουσικό ταξίδι στη Μεσόγειο», Έκδοση Β΄ 2015

Επιμέλεια

- Αντωνία Φοράρη, Λειτουργός Αναλυτικών Προγραμμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου

Συγγραφή

- Αντωνία Φοράρη, Λειτουργός Αναλυτικών Προγραμμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου
- Πόλυ Ρούσου, Β.Δ. Μουσικής, Γυμνάσιο Αρχ. Μακάριου Γ΄ Πλατύ, Λευκωσία